

נדה הדיבר

לע"נ הטהורה של מורנו ורבינו עטר הגה"צ מרן רבי משה יעקב ווייס בן הגה"ק רבי אברהם צבי זצ"ל נלב"ע ח"י בטבת תשע"ב

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נוה אחיעזר

בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר

רח' נחשוני 3 (מאחורי בירנבוים 7-9), נוה אחיעזר בני ברק

עש"ק פרשת פינחס י"ג בתמוז תשע"ד, גליון מס' 252

זמני כניסת ויציאת השבת

הדה"נ מוע"ש ר"ת

ב"ב 7:27 8:31 9:02

ירושלים 7:12 8:28 9:05

חידה לפרשת פינחס

מצא אותי בפרשה

אם תדע מי זאת
בתורה שאומרת בעלי
כמו סבו, או אז
תמצא אותי בפרשה.

נושא הלכתי בפרשת פינחס

משיעוריו של הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א

גאב"ד נוה אחיעזר – בני ברק

הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

פיטורי אברך כולל

[במדבר כה, יג] והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהנת עולם. וברשי: שבעים שנה נחמה כהונה לזרעו של אהרן, לא נחמה אלא לאהרן ולזניו, שנמשחו עמו ולמולדותיהם שזילדו אחר המשחוק, אצל פינחס שנולד קודם לכן ולא נמשח, לא צא לכלל כהונה עד כאן.

שאלה: האם ניתן לפטר אברך כולל השומר על לימודי וסדרי הכולל כראוי.

תלמיד כולל מתקבל לעולם

ה'אור החיים' הק' (שארי' יעקב, פנחס צד, ד), כיצד יש לה תוקף, שהרי השכר שניתן לו הוא ללא קצבה, שהבטיחו חיים ושלוש לעולם בלי קצב, וברית כהונת עולם. אם כן הרי לדעת הרמב"ם ורבותיו (מכירה יא, טז) אם חייב עצמו בדבר שאינו קצוב, כגון שאמר הריני חייב לזון אותך או לכסות חמש שנים, אע"פ שקנו מידו לא נשתעבד, שזו כמו מתנה היא, ואין כאן דבר ידוע ומצוי שננתנו במתנה.

התחייבות שאינה קצובה תמורת דבר מועילה ותירץ, שלכן הקדים הכתוב לומר השיב את חמתי מעל בני ישראל וגו' לכן אמור וגו', רמז בזה למ"ש

בש"ת פני משה (בבבנישתי, ב, ס"ח ל) בשם הרב בני שמואל (חיון, ס"ח ל) שכשנתן לו מעות כדי שיקבל עליו אותו החיוב שאין לו קצבה, אף לדעת הרמב"ם קנה, דאגב זוזי גמר ומקנה. שלא כתב הרמב"ם דינו אלא כשנתחייב בדבר שאינו חייב בו בלא כסף ובלא מחיר, אך אם נתן לו שוה מה, כדי שיתחייב בחוב זה, אף שהוא בדבר שאינו קצוב, חל החיוב דאגב זוזי גמר ומשעבד נפשיה. (הביאם המשנה למלך מכירה יא, טז, ופ"ח ח"מ ס, ג). לכן הקדים וסיפר בשבח פנחס, שהפליא חסדו ואמתו עם עם ה', והעמיד וקיים את ישראל, ולא כלה את בני ישראל בקנאותו, כדי שיקבל שכרו בלי פקפוק, כיון שנהנה המתחייב.

התחייבות ע"י שליח בדבר שאינו קצוב מועילה

ולפי זה ביאר גם כן מדוע הודיע לפנחס על ידי שליח, כמו שאמר 'לכן אמור', כמו שכתב הכנסת הגדולה (ח"מ ס הגב"י מו) שאפשר שעל ידי שליח קנה אף בדבר שאינו קצוב, ודקדק כן מדברי בעל התרומות (שער סה, ג, ב) בשם תשובת ראב"י אב"ד (קית, ובספרן ש"ר ט) שהובאו בבית יוסף (ח"מ כח, ג). ולפי זה תהיה מלת 'לכן' מוספת לענין השכר שאמר ברית כהונת עולם, בלא קצב, שיש פקפוק בדבר, לכן אמור לו אתה ולא אני. שיהיה הדבר ע"י שליח.¹

מרבית הכוללים כיום הם מסגרת לימודית עבור אברכים שרצונם לשקוד על התורה. ובדרך כלל אברך הממלא את תנאי הלימודים בכולל, מאפשרים לו את המשך לימודיו ככל שיחפץ. [מלבד בכוללים המיועדים למחזורי השתלמות במקצוע מסויים, שבהם ידוע מראש שהלימודים בכולל הם לזמן קצוב]. א"כ לכאורה כשנתקבל אברך לכולל, קיבלוהו לכל התקופה שימצא לנכון להמשיך ללמוד. ויש לדון אם קבלת אברך למסגרת הכולל נחשבת כהתחייבות של ההנהלה לתמוך בו כל זמן שירצה להמנות בין לומדי הכולל,

ויקיים את סדריו. או שמא התחייבות כזו אינה תופסת, כיון שאינה קצובה לזמן, והמתחייב לדבר שאינו קצוב, לדעת הרמב"ם (מכירה יא, טז) לא נשתעבד, וממילא ניתן לפטרו בכל עת.

התחייבות לעולם האם נקראת דבר שאינו קצוב

אולם הבית יוסף (ח"מ ס) הביא משו"ת הרשב"א (ב, פט) בראובן שחייב עצמו לתת לשמעון מנה בכל שנה ושנה כל ימי היותו סופר או חזן. אם לדעת הרמב"ם שאין מתחייב בדבר שאינו קצוב, האם ההתחייבות הזו היא דבר שאינו קצוב, כיון שאין השנים קצובות. והשיב, שכל כיוצא בזה נקרא קצוב. שהרי קצץ עיקר מה שהיה מתחייב בו, והוא המנה. ואף על פי שאין קצבה להמשכת השנים, ע"ש. והרמ"א (ח"מ ס, ב) הוסיף ללשון השו"ע: 'המתחייב עצמו בדבר שאינו קצוב, כגון שנתחייב לזון את חבירו או לכסותו חמש שנים', את האפשרות 'או שלא נתן קצבה לשנים'. ונסתפק הסמ"ע (שם, י) בכוונתו, לפירושו הראשון בודאי נקרא אינו קצוב, שלא כהרשב"א, וכן הבין הש"ך שם, ולפירושו השני דעתו כהרשב"א שהתחייבות לעולם בסך קצוב מועילה אפילו לדעת הרמב"ם. – א"כ בנידון התחייבות לאברך כולל, הדבר בספק אם יכול לטעון שזו התחייבות שאינה קצובה, ולהרמב"ם אינה מחייבת ויכול לפטר אברך כולל.

כהנת עולם הוא דבר שאינו קצוב

גם בהבטחה שניתנה לפנחס, והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהנת עולם, דן הגאון רבי ישראל יעקב אלגזי זצ"ל בדרוש ההספד על

1. גם הגר"ח פלאגיא בפני חיים כתב כן וז"ל הרגיש שכבר כתב זאת השארי' יעקב שהביא. – אך כמדומה שכונתו הכנה"ג במבטח לפרוע לשליח הוצאותיו שאינם קצובים, כנידון הראב"י אב"ד, שראובן פייס את שמעון שיפרנס את בן אחותו יתום, ואמר לו אתן לך פרנסתו. – וא"כ אין זה נוגע למודיע על ידי שליח שיתן דבר שאין לו קצבה, כעבודת דאמירת משה לפנחס.

התחייבות בשבועה לדבר שאינו קצוב מועילה

והגאון רבי חיים פלאג' בספרו פני חיים הוסיף לפרש על פי דברי הכנסת הגדולה (ח"מ ס' הגב' נא) בשם מהר"ם די בוטון (ש"ת, ל) דאם נשבע להתחייב בדבר שאין לו קצבה חל עליו החיוב. וזה שאמר 'לכן אמור', אין 'לכן' אלא שבועה (שמות רבה וד), וממילא מתחייב אף בדבר שאין בו קצבה. ועוד 'אמור' אתה ולא אני, ועל ידי שליח מתחייב.

התחייבות הקב"ה דבר שאינו קצוב מועילה

ומפרש עוד טעם, הנני, הקב"ה, נותן לו את בריתי שלום, ולגבי הקב"ה לא נאמר דין זה, שאין מתחייב בדבר שאינו קצוב, כמו שכתב בספר מתת יה (להג"ר מתתיהו ליברמן מפראג, פרנקפורט תנ"ו) בפרשת תשא, בעניין הבטחת המלכות לדוד ולזרעו עד עולם, שהוא דבר שאין לו קצבה, ולא קנה כלום לדעת הרמב"ם. אך הואיל ולגבי הקב"ה שכל העולם שלו, הוי דבר שיש לו קצבה, אזלינן בתר הנותן, והוי כדבר שיש לו קצבה. והטעם כיון שדוד היה עוסק בתורה כל ימיו, והתורה היתה בזמנו כדבר שאין לו קצבה, ויש לומר שלא נתחייב בשמירתה, ואפ"ה ה' עוסק בתורה כל ימיו, והיה סבור שאזלינן בתר הנותן. לכן לעניין מתנתו אזלינן ג"כ בתר הנותן, והוי מתנתו מתנה.

ובזה פירש בספר מתת יה, לעולם ה' דברך נצב בשמים (תהלים קיט, פט-צז) שנתנתך היא לעולם, ואפ"ה הוה כדבר שיש לו קצבה, משום למשפטיך, דייקא, עמדו היום, ואזלינן בתר דעתך. אבל רשעים לא סברו כן, לכן לי קיוו רשעים לאבדני, ואמרו שלא נתת לי כלום, דהוה כדבר שאין לו קצבה. אבל עדותיך אתבונן, לכל תכלה ראיתי קץ, ורחבה מצותך מאוד. ואפ"ה מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי, ור"ל שאני אתבונן שאין קץ לתורה, ואפ"ה כל היום היא שיחתי. הואיל והיא אצלך כדבר שיש לו קצבה, ואזלינן בתר דעתך, הכי נמי מתנתך הוה כדבר שיש לו קצבה, כפי דעתך.

התחייבות מלך דבר שאינו קצוב מועילה

מטעם נוסף מעין זה, כתב השארית יעקב שהתחייבות הקב"ה מועילה על דבר שאינו קצוב. ע"פ מה שישב בנחלת בנימין (לר"ב וואלף, אמ"ד תמ"ב. מצוה כט, ח) את תמיהת (הרשב"א) [המהר"ט] (א, כב, ג, כג) איך נתחייב שאול לתת למכה גלית עושר גדול (שמואל א יז, כה), שהוא דבר שאין לו קצבה. ותיירץ הנחלת בנימין שרק באדם רגיל נאמר שאינו יכול להתחייב בדבר שאין לו קצבה, כיון שאינו יודע עד היכן התחייבותו, שמא תהא למעלה מכחו, לכן אינו גומר ומקנה. אבל מלך שאף עושר גדול מילתא זוטרתא היא אצלו, מתחייב אף על דבר שאינו קצוב, אף בלא קניין. שאם דברי הקהל אינם צריכים קניין (ח"מ קסג, ו), כל שכן דבר המלך. וכבר כתב המהר"י וייל (ש"ת, פב) דאף שאמרו (בבא מציעא מט, א) שבמתנה מרובה אין בו משום מחוסרי אמנה, דלא סמכא דעתיה, באמיד טובא, אף דלגבי המקבל הוא מתנה מרובה, כיון שלגבי הנותן הוי כמו מתנה מועטת, סמכא דעתיה והוי מחוסר אמנה, כמו שאמרו (ב"ק קיט, א) הנח לבני מחוזא כדבר מועט דמי. וזהו שאמר הקב"ה, 'הנני' נותן לו, דלגבי ידי הוי מילתא זוטרתא. - וכעין זה כתב בשו"ת שואל ומשיב (תניינא א, ע בסופה) במאמר שאול 'ואת בתו יתן לו המלך לאשה', ולכאורה הוא דבר שאינו קצוב. וצריך לומר דה"ל בשעת חיבת חיתון דגמר ומקני. וכ"כ כל המפרשים. וקשה הא העושר גדול נתחייב מקודם, וא"כ ה"ל דבר שאינו קצוב. אך באמת העושר גדול נתחייב כשיכה, וא"כ החיבת חיתון ה' בשביל שהכהו, וא"כ כבר נגמר החיתון, ול"ש דבר שאינו קצוב. אמנם העיקר נ"ל דכל שנותן לו המלך בתו, ממילא הכל בכלל.

וכבר אמרו במדרש חזית דשלמה המלך דומה למלך שאמר לאחד שאל ממני ואתן לך, אמר זה אם אשאל זהב יתן לי זהב, כסף כסף, אלא הריני שואל בתו, והכל בכלל ע"ש. וה"ה בזה כל שסיים ובתו יתן לו לאשה, שוב כל העושר בכלל כמשפט חתן המלך, ול"ש בזה דבר שאינו קצוב.

טענת קים לי שאין מתחייב בדבר שאינו קצוב

נחזור לנידון קבלת אברך לכולל ופיטוריו, כתבנו לעיל שלכאורה יכולים לטעון ראשי הכולל קים לי כדעת הרמב"ם (מכירה יא, טז) שהמתחייב בדבר שאינו קצוב לאו כלום הוא. והאריכו האחרונים להוכיח שיכולים לטעון קים לי זה נגד הכרעת השולחן ערוך, שלא כדעת הש"ך (ח"מ ס, יב) והתומים (אורים שם יא), ואין כאן המקום לאספם, על כן אעתיק רק מ"ש בשו"ת יביע אומר (ח"מ א) [מהדורה תניינא למה שהאריך ביביע אומר (ג, ח"מ ד)] שכתב מהר"א ישראל בספר בית אברהם (ח"מ ס, ט. קי, א): 'ולענין הלכה, כבר ידוע שכל הפוסקים ראשונים ואחרונים הסכימו שהמוחזק מצי למימר קים לי כדברי הרמב"ם ורבותיו, שאינו מתחייב בדבר שאינו קצוב. ובודאי שכן ראוי להורות, ואפילו במקומות שנהגו לפסוק וללכת אחר הוראות מרן מהר"י קארו. דאע"ג שבשלחנו הטהור (ח"מ ס, ב) פסק שחלקו עליו כל הבאים אחריו לומר שהוא משתעבד, והכי נקטינן, דלא כהרמב"ם. מ"מ ודאי דאפילו במצרים ואגפיה³ יכול המוחזק לטעון קים לי כהרמב"ם ורבותיו, שגם הרמב"ם הוא מאריה דאתרוותא אלין. וכן ראוי להורות'. ע"כ. וכן פסק בשו"ת מכתם לדוד (פארדו, ח"מ, ט) שמי יערב אל לבו להוציא ממון מן המוחזק נגד סברת הרמב"ם ורבותיו, וגם הרמב"ן כתב שיש לחוש לסברתו, וכל שכן בנידון דידן שהוא נוגע לתושבי ירושלים ת"ו, שבאותן מלכויות נמשכים אחר סברת הרמב"ם⁴. וכ"כ מהר"ט אלגאזי בשו"ת שמחת יום טוב (יז, סח ע"ד ד"ה ואין לומר), שכבר עלו בהסכמה הפוסקים, שיכול המוחזק לומר קים לי כדעת הרמב"ם ורבותיו שאינו מתחייב בדבר שאינו קצוב, [אלא שדן שם אם יכול לטעון כהרשב"א, שאף הרמב"ם יודה בהתחייבות לעולם שנקראת התחייבות קצובה, כמובא לעיל] ע"ש. גם החיד"א בספר ראש דוד (סוף פר' בא, נא סע"ב) כתב, שאף על פי שרוב הפוסקים חולקים על הרמב"ם ורבותיו, וכן פסק מרן השלחן ערוך, יכול לטעון קים לי כהרמב"ם [לדעת רוב האחרונים, כמו שכתב בכנסת הגדולה (ח"מ ס, הגב' ל)]. ואף שיש מן האחרונים שכתבו שאף המוחזק לא מצי למימר קים לי כהרמב"ם ורבותיו, מ"מ רבנן בתראי גדולי הדור שלפנינו הסכימו דמצי למימר קים לי, שכל שאתה מרבה ספקות וספקי ספקות אין להוציא מן המוחזק. וע"ש עוד להקת אחרונים הסוברים שיכול טעון קים לי כהרמב"ם.

בזמננו אין לטעון קים לי שאין מתחייב בדבר שאינו קצוב

אולם הגר"י עדס, הגר"ש אלישיב והגר"ב זולטי כתבו בפסק דין (פד"ר ד, עמ' 301) לדחות דבריו, ותוכן דבריהם שם"ש בבית אברהם אינו ראייה לענייננו, שדן על מצרים שהרמב"ם הוא מאריה דאתרא. דמין דנקטינן לפסוק כמרא דאתרא, ויש מקומות שקיבלו עליהם הוראות הרמב"ם, ומקומות שקיבלו הוראות מרן אף שאינם אתרא דידהו. ואנן באתריה דמרן הוא ארץ ישראל. וכן פסק בשו"ת פרי הארץ (ג, א) בכל ארץ ישראל וסביבותיה אשר קבלנו הוראות מרן ז"ל לא דיינינן קים לי נגד הוראת מרן. ואף שבפרי הארץ (ב, ח"מ יא) כתב בענין דבר שאינו קצוב, שמוהרש"ד (אה"ע קכא) ובכמה מתשובותיו, נענע בראשו וכתב דמי הוא אשר יקל לפסוק הפך דעת הר"מ. המעיין שם

3. בשו"ת יביע אומר (ג, תי"ט) ביאר כוונתו: דנקט שאפילו במצרים ואגפיה, מצי למימר קי"ל וכו', משום שהרב ז"ל היה מרא דאתרא דאלכסנדריא של מצרים. אבל ודאי שגם בא"י דינא הכי. וכדמוכח מלשון שאפילו במצרים ואגפיה. - וראה להלן מה שחלקו עליו בזה, וביאור שרק במצרים מצי למימר. 4. למעשה כל הקטע הוא לשון המהרש"ד (יח"מ שם), וא"כ אין ממנו ראייה לזמננו, כמו שכתבו בפד"ר המובא להלן, שאין להוכיח ממ"ש הרש"ד וכו', שהרי הרש"ד ז"ל בן דורו של מרן הוה, ועדיין לא יצא טבעו של השו"ע בכל העולם, ועל כן כתב הרש"ד דבירוש"י יכולים לטעון קי"ל כהרמב"ם, משא"כ לאחר שנפשטו הוראותיו של מרן, ניתנה תורה ונתחדשה הלכה כמותו. - אולם מהכרעת המכתם לדוד כמותו נראה שסבר שעדיין יכול לומר קים לי.

2. בנחלת בנימין: 'שוב מצאתי שנתקשה הרשב"א בתשובה בזה, והובא בכנסת הגדולה. ולא ציין מראה מקומות, ולא נמצא ברשב"א. ויגעתי ומצאתי בכללים וליקוטים שבסוף כנסת הגדולה אור"ח, במדור 'דרושים תורניים', כתב: מה שאמר שאול, והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול (שמואל א יז, כה), היאך קנה בלא קנין. וכן מה שאמרו (בבא בתרא קטא, ב) המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי וכו'. מורי הרב [הוא המהר"יט] ז"ל, בתשובה חלק שני חלק חשן משפט סימן כ"ג. ולענין נראה שבכאן לא היה צורך אל הקנין, לפי שהיה בשעת קדושתו, והן הן הדברים הנקנים באמירה [בפנימי מכירה יא, יז]. וזה דבר הכתוב (שם) ואת בתו יתן לו. ביאור ענין מיכל בת שאול בנתינתה לפלטי בן ליש ובחזרתה לדוד. הרשב"א סימן י'. - ולא הרגיש הנחלת בנימין שרק ביאור ענין מיכל, הוא מהרשב"א. ולפי כן היא קושיית המהר"יט ותיירץ הכנסת הגדולה.

רבינא לפטרו, וכי הוא צריך להעסיק אותו כל הזמן, הרי מתי שרוצה יקבל אותו ומתי שרוצה יפטר אותו. אלא על כרחך שמי שמקבל פועל (אריס) בסתם ללא תנאים, אסור לפטר אותו ולהחליפו בפועל אחר כל זמן שממלא את תנאי עבודתו כפי הצורך. וכן משמע ברש"י שם ד"ה שתלא, 'נוטע כרם בקרקע בעל הבית ועליו להיות אריס כל הימים, ונוטל מחצה פירות'. ולכאורה מדוע עליו להיות אריס כל הימים, הרי תלוי ברצון המעביד. אלא על כרחך מדובר שקיבלו בסתם, ועל כן אין אפשרות לפטרו לעולם. – ומסיק שהוא הדין אברך שהתקבל לכולל בסתם, הוי כמי שקיבלו לעולם, ואין יכולים לפטרו כל עוד הכולל קיים.

התחייבות לאריס לעולם היא דבר שאינו קצוב

אלא שלדבריו יקשה על הרמב"ם הסובר שאי אפשר לחייב עצמו בדבר שאינו קצוב, איך חלה על רבינא ההתחייבות להעסיק את רוניא, והרי היא התחייבות בדבר שאינו קצוב, להעסיקו כל ימי חייו, וכמו שכתב הרמב"ם הנ"ל, שהאומר הריני חייב לזון אותך או לכסות חמש שנים, נחשב שאינו קצוב. וקל וחומר למתחייב להעסיקו כל ימי חייו.

ההבדל בין אריס לפועל ואברך

אלא שלא הבנתי איך משווה דין האי שתלא לפועל שכיר ולאברך, הרי הבדל גדול ביניהם, דהמקבל פועל שכיר לזמן קצוב התחייב לו לכל זמן זה. וכל זמן שאינו מוצא הכנסה אחרת, על בעל הבית לשלם לו שכרו. ובמעבידו בסתם יש לדון לכמה זמן התכוונו השנים. מה שאין כן באריס בכלל, ושתלא בפרט, הם בגדר שותפים. שהרי בעל השדה מעמיד לרשות האריס שדהו למספר שני תבואות, והלה חורש זורע מעדר וכו' וקוצר ומוכר, ותמורת עבודתו בשדה נוטל למחצה או לשליש. ולכן ודאי שכל זמן שלא הוציא חלקו בשותפות, דהיינו שלא נגמרו ונמכרו פירותיו, אין יכול הבעל לסלקו כי אם תמורת חלקו. והפרטים בזה מבוארים בגמ' בסוגיות שם. ושתלא הוא אריס, אלא שיש לו יחוד יתר על סתם אריס, שקבל לידו שדה [קרקע] וטיפחה והכינה ע"י סיקול עידור וניכוש ונטע בו כרם, אשר היא עתידה להוציא פירות שנים רבות, שלא כתבואה או ירקות שהוא לעונה או מספר עונות, והרי על השתלא להמשיך עבודת הכרם בכל צרכיה ככל אריס, וכשימותו איזה גפנים לטעת אחרים תמורתם, כדי שהכרם תתן פירותיה לעולם, וכל עת שהוא עושה מלאכתו נאמנה, הרי הוא שותף למחצה בכרם זה, ובודאי שאין יכול בעליה לסלקו בלא שישלם לו שבחו.

אריסות היא שותפות

וכן מבאר תלמיד הרשב"א בכללי בבא מציעא (שיטת הקדמונים, בלוי, עמ' רפ"ד, וז"ל: דרך היה ידוע ביניהן שנותנין את הקרקע לנוטע, ואותו נוטע מגדל את הנטיעות ואת הגפנים בהוצאותיו ועובד את הקרקע לעולם, ונוטל מחצית פירותיו בכל שנה ושנה וכו'. ומכאן למדו הגאונים לשני שותפין המתעסקין ביחד וכו'. - ופשוט שזו כוונת רש"י: 'נוטע כרם בקרקע ועליו להיות אריס כל הימים'. כלומר, זו התחייבות השתלא לבעל הקרקע, ובשכר זה נוטל מחצית הפירות, כל זמן שממלא תנאי של אריס כל הימים בלא פשיעה. ושם בבבא מציעא (קט, ב) דנה הגמ' כמה הוא חלקו בשבח הכרם ע"ש. וכל הסוגיא שם ובראשונים מלאה פרטי דיני אריס ושתלא עיי"ש. ואין לזה שום קשר לנידון פועל שרק תמורת האמירה והחווה ביניהם עליו להחזיקו, ובודאי לא התחייב לו לעולם. - וממילא ברור שלא קשה מרוניא אריסה דרבינא, שהיא התחייבות שאינה קצובה, ואיך מתחייב בה. שהרי כל שותפות מביאה אחריה הכנסות והוצאות שאינם ידועים, והיא תופסת ומחייבת את שני השותפים.

אברך כולל נחשב כשכיר לשנה

והראני אאמור"ה הגה"צ זצ"ל בחזו"א (ב"ק, כג) שהאריך בדיני שכירות פועלים, ושם (ס"ק ב) ז"ל: בשכר פועלים וקצב להם כו"כ ליום, ולא

בפרי הארץ יראה ששני הצדדים אינם מוחזקים בכסף, ובכה"ג הרי אין שום ספק דיש לפסוק כדעת רוב חכמי ישראל הסוברים דהתחייבות מועילה בדבר שאינו קצוב. ומסיימים: מעשים בכל יום, וכן המנהג בבתי הדין בארץ, דעבדינן עובדא כמרן בהתחייבות בדבר שאינו קצוב.

קבלה לכולל ללא הגבלת זמן מחייבת אף לרמב"ם

אך להאמור לעיל, מצינו כמה נימוקים לומר שעל אף שקבלת אברך ללא תנאי לכולל שמקובל שלומדים בו ללא הגבלת זמן, נחשבת לקבלה לכל זמן שירצה. ובכל זאת אף להרמב"ם ורבותיו חלה התחייבות זו. חדא, שהרי האברך מצדו מתחייב תמורת זאת לעסוק בתורה, והרי זה כעין דברי הבני שמואל (הנ"ל), שכשנתן לו מעות כדי שיקבל עליו אותו החיוב שאין לו קצבה, חלה ההתחייבות אף להרמב"ם. ועוד, שהרי הבאנו בשם המהר"י וייל (ש"ת, פב) שבעשיר וקהל בטל טעמו של הרמב"ם, כיון שאף על דבר שאינו קצוב סמכא דעתם. והרי הכוללים סמוכים על שלחן הקהל, וכבר המליץ יפה הגאון בעל לחמי תודה (בן הגה"ק ההפלאה) על אלו שכשםבקשים מהם לתמוך בלומדי תורה, משיבים שאין להם, וידוע שהשעה דחוקה והעסקים בשפל. השיב, שזה מה שאמר הנביא (ישעיה' א, יב) "מי ביקש זאת מידכם", אין אני מבקש שתתנו דווקא מידכם וכיסכם, "רמוס חציר", צאו וחזרו על חצרות בני ישראל, וזכו אותם ג"כ במצות החזקת התורה. – א"כ אין הנהלת מוסד המבוסס על נדיבי בני ישראל יכולה לטעון, שהתחייבותו על זמן שאינו קצוב אין לה תוקף. וא"כ לכאורה אי אפשר לפטר אברך כולל, בזמן שהכולל קיים ומחזיק בין כתליו לומדי תורה אחרים.

עובד שנתקבל בסתם נחשב שנתקבל לעולם

וראיתי בקובץ "מאור חיים" (ח. ויזניץ, ב"ב תשמ"ז) האריך ידידי הג"ר שמואל צבי פריד שליט"א בענין פיטורי אברך כולל. בראשית דבריו כתב להוכיח שכל שנתקבל בסתם, נחשב כאילו קיבלוהו לעולם. מדברי הרשב"א (גיטין עו, ב) שכתב דלענין תנאין שבממון שכינצא בזה, אם אמר לו בית זה נתון לך במתנה ע"מ שתזון את בני או את אבי, ולא פירש לו זמן, איכא למימר דלרבא (גיטין עה, ב) צריך לזון כל ימי חייהו, ולרב אשי (שם) כמפרש על מנת שתזון יום אחד או שעה אחת דמי. ואיכא למימר דלכו"ע לענין ממונא סתם כמפרש כל ימי חייו דמי, דלא פליג רב אשי אלא לגבי גיטין משום דלצעורה קא מיכוין, והא צערה יום אחד או שעה אחת... אבל לגבי ממונא לכו"ע להרוחה קא מיכוין, וסתם כמפרש כל ימי חייו קאמר, וצ"ע. וכן כתב הרשב"א בתשובה (ח"ו, ה) שכל המקבל עליו לזון או שמזכה לאיש בנכסיו מזונות סתם, כל זמן שצריך למזונות משמע. – ואם כן כיון שנתקבל האברך בסתם, חייבים להחזיקו בכולל לעולם.

השיטה שבדיני ממונות אין נחשב שנתחייב לעולם

שוב הביא שאף שהרשב"א נקט בפשיטות שבדיני ממונות אף לרב אשי 'סתם' הוא לעולם, מ"מ שאר ראשונים דעתם שגם בדיני ממונות נחלקו רבא ורב אשי, ולרב אשי במפרנס שנה אחת נפטר מנדרו, כמו שכתב הרא"ש בתשובה (ו, יט): המקבל עליו לזון חברו בסתם, או יתן לו מאה זהובים לשנה, דין זה כדין הראשון, ובשנה אחת יפטר מנדרו. והובאו שתי דעות אלו ברמ"א (ח"מ ס, ג). – וא"כ יכולה ההנהלה לטעון קים לי כהרא"ש, ויכולים לפטרו.

אין לפטר אברך כשם שאין לפטר אריס שלא פשע

עוד כתב שם להביא ראיה לדעת רבא צריך להחזיקו לעולם, מסוגיא דבבא מציעא (קט, ב) רוניא שתלא דרבינא הוה, אפסיד, סלקיה. אתא לקמיה דרבא, אמר ליה: חזי מר מאי קא עביד לי. אמר ליה: שפיר עביד. אמר ליה: הא לא התרה בי. אמר ליה: לא צריכא להתרות. רבא לטעמיה, דאמר רבא מקרי דרדקי שתלא טבחא ואומנא וספר מתא, כולן כמותרין ועומדין דמי. כללא דמילתא, כל פסידא דלא הדר, כמותרין ועומדין דמי. - ולכאורה מה טענת רוניא, ומדוע לא יכול

להשתדלות. ומיום שהודיעו שהוא חוזר, צריך לקבוע ימים לחיפוש עבודה, כפי ראות עיני הדיין, עיי"ש באורך. ומסקנתו שבשכירות שדרך להשכיר בתחילת שנה וכדומה מקבלו עד שנה לאחריה. - ולפי"ז הוא הדין במלמד או בכולל שמקובל לקבל אברכים חדשים בתחילת זמן החורף והקיץ, הרי שצריך לשלם לו שכרו עד זמן זה, או עד שימצא כולל מתאים עבורו, וחייב להודיעו בזמן שיוכל להשיג לעצמו מקום אחר. וכדומה שכן המנהג.

זיז ההיכל - פקודת משה

ממרחק רבינו הגה"צ גאב"ד נזה אחיעזר זצ"ל

כו', וזש"א במעלת פנחס בקנאו את קנאתי בתוכם, אשר באמת כולם היו יראים לעשות בו נקמה, מפני כי ידעו כי יש בו ניצוצות רבים מאד להוציא יקר מזולל ויראו לנפשם לבל יאחזו בו, לכן גם משה רבינו לא היה פוגע בו, אך פנחס שם נפשו בכפו אשר קנא לאלקיו, עכ"ל. **ועפ"י** דרכם בקודש באימה, כי באמת השבטים התפתו מטענת בלעם הרשע ועצתו הרעה, וחשבו באמת שזמרי בן סלוא התכוון לשם שמים, ורצה להוציא מבנות מואב את הניצוצות הקדושות של שתי הפרידות, דהנה כאשר בלעם הרשע נתן את העצה הרעה לבלק, נאמר בתוה"ק ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, כפירושו של האגד"כ, ובהמשך שם נאמר, אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וגו', שזה בעצם היה המשך העצה רעה של בלעם הרשע, שניבא על נשמת משיח וקרא אותו וקם שבט מישראל, כפי מפורשי התורה שם דקאי על מלכות בית דוד ומשיח בן דוד, וזה בעצם היה המשך נבואת בלעם, כדי לפרסם ש"ע"י הדקדוקות בני ישראל אל בנות מואב, יציאו את שתי הפרידות מהם עתיד לבוא משיח צדקנו, וע"כ ביזו השבטים את פנחס ואמרו שמאחר והוא בא מבנות פוטי שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז, על כן מאחר והורו שלא בקדושה ע"כ רצה להרוג את זמרי יחד עם כזבי בת צור, (שהיא כזבה ואמרה בשקר שהיא מבנות מואב, כדי שיאמינו שבאמת יש בה הניצוצות הקדוש, ועל כן באמת פרסמה התוה"ק את שמה ושם אביה להוכיח שהיא מדינית, כדי לפרסם שהיתה זו רק מזימה מצד בלעם הרשע להכשילם בזנות, כי היא בכלל לא היתה מבנות מואב אלא מדינית). ולכן הם טענו, והרג נשי"א שב"ט מישראל, היינו שפנחס בגלל שבא ממשפחת עובדי אלילים, רצה להרוג את הניצוצות הקדוש כאלו, כדי שלא יצא מזה מושיען של ישראל שבלעם כינה אותו בשם וקם שבט מישראל. ועל כן בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, להוכיח את טענת השקר שלהם כי הוא באמת בא ממשפחת אהרן קדוש השם, ואילו היה אמת בזה שכוונת זמרי היה להוציא את הניצוצות הקדוש היה מרגיש. ודו"ק היטב כי יראתי להאריך בזה. **היוצא** לנו מכל"ז, שהשבטים האשימו את פנחס שהוא בכונה רעה רצה לבטל את הולדת נשמת משיח ע"י הריגתו את זמרי, ועל כן כדי להפריך טענה זו שכל כולה באה מעצתו הרשעה של בלעם הרשע, אמר הקב"ה, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, כפי התרגום יונתן, ואעבדיה מלאך קיים ויחי לעלמא למבשרא גאולתא בסוף יומיא, והיתה זה שכרו מדה כנגד מדה, אחרי שהשבטים האשימו אותו שבמעשה זה הרג כאלו את נשמת הגואל לעתיד, הבטיח הש"ת כי פנחס זה אליהו, הוא יהיה מבשר הגאולה השלימה בעת יעלה רצון הש"ת לשלוח את משיח צדקנו בב"א.

וזה גם מה שאומר המדרש, בדין הוא שיטול שכרו, ששכר זה שפנחס יהיה מבשר הגאולה לעתיד מגיע לו מדה כנגד מדה וכו', וע"כ הר"ת של בדין הוא שיטול שכרו הם בגימ' ר"ת עה"כ, והרמז בזה שנכון אמנם שיש ניצוצות קדוש בבנות מואב, אשר ממנו יצא חוטר מגזע ישי משיח צדקנו, אבל ניצוצות קדוש זה יבורד ע"י רות הצדקית, כמו שהיה באמת ש"ע"י בועז ורות נוסדה מלכות בית דוד, ומשיח צדקנו מזרע דוד מלך ישראל חי וקים, במהרה יבוא ויגאלנו גאולת עולם אכ"ר.

פירש להם על כמה ימים הוא שוכר אותם. והנה אם סתמא היא שכירות לכל זמן שיצטרך בעל הבית לפועלים, א"כ אם בעה"ב חוזר, צריך לשלם להם שכירות של כל יום ויום וכו'. ונראה דסתמא אין דעת בעל הבית לכך שיהיה קשור לפועל זה כל הימים, אלא כל יום ויום הוא שכירות בפ"ע וכו', ואם קבעו [התשלום] לחודש, כל חודש הוי שכירות לעצמו וכו'. עוד נראה, דאם לפי הנהוג במקום יש צורך זמן למצוא מקום לעבודה, סתמא שכרו לאותן הימים המצטרקין

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמותי מעל בני ישראל וגו' לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום. ובתרגום יונתן ואעבדיה מלאך קיים ויחי לעלמא למבשרא גאולתא בסוף יומיא. ולכאורה למה קבל פנחס דוקא שכר זה ומה המדה כנגד מדה שיש כאן. וברש"י לפי שהיו השבטים מבזים אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"א והרג נשיא שבט מישראל לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. ומקשים המפורשים ממ"נ אם עשה דבר טוב אדרבא ע"י שהוא ממשפחה פשוטה עוד גדולה יותר מפעלו, ואם עשה דבר שאינו כהוגן גם אם הוא יחסן הלא מעשה לא טוב ועוד יגדל יותר החטא. גם קשה הלא פנחס הרג את זמרי על שזינה עם המדיינית, וא"כ למה אמרו שהרג נשיא שבט מישראל, הלא בתור נשיא חטאו גדול יותר ויש כאן גם ענין של חילול השם, ובמדרש, אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו. וזה פלא.

ויל"פ בס"ד בהקדם דברי **האגרא דכלה** בפ' בלק ד"ה ויתכן עוד לפרש, וכן באריכות יותר בפ' מטות ד"ה הן הנה, ותוה"ק, שעצת בלעם הרשע היה להיות שהיה יודע שיש בקבלה אצל בני ישראל שיש ניצוצות קדוש הטמון ומשוקע אצל בנות מואב, אשר משם יתנוצץ מושיען של ישראל, והאשה הזאת אשר הנצוצות טמון בקרבה תרדוף אחר המון ישראל להביא הניצוצות הקדוש ההוא לתוך הקדושה, כמו שהיה המעשה ברות הצדקית אשר באת בלאט ושכבה מרגלות בועז לבקש ממנו על נפשה הטמון בקרבה באמרה ופרשת כנפיך וכו' כי גואל אתה. והנה זאת היתה עצת הרשע שיהיה התחלת הפיתוי והרדיפה אחרי בני ישראל מן בנות מואב, וזה יהיה בקל שירדפו אחריהם בחושבם הנה זה ודאי הניצוצות הטמון אשר שואף רוח הקדושה, אבל בטענה זו הנה לא יהיה האשם כ"כ גדול עליהם ולא תגדל החרון כיון שיש להם טענה אשר זאת היתה כוונתם, הגם שאין זה טענה להיות כי הרי משה ובית דינו קיים, שאול ישאלו את פני, עכ"ל כיון שיש איזה טענה לא תגדל האשם כ"כ, אבל היתה עצת הרשע כאשר יהיו נפתים אחר בנות מואב יזמינו להם גם בנות מדין ועליהם אין שום טענה, ובודאי כיון שיטעמו טעמא דאיסורא יקלקלו גם עם בנות מדין מבלי טענה, ואז תגדל החרון, וז"ש לכה איעצך, מהו העצה הנה הוא, אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, שישאבו מעמך באחרית את הניצוצות הקדוש, ע"י רדיפת האשה מעמך אחר איש מבני ישראל, בזה הענין תפילו ח"ו עתה במכמורת וכאמור לעיל, וז"ש ויחל העם לזנות אל בנות מואב, וע"כ א"ל רצונו לומר לסבית הניצוצות השקוע בבנות מואב ובטענה הלזו, אבל אח"כ והנה איש מבני" וכו' ויקרב וכו' המדינית, שכבר טעמו טעמא דאיסורא ולא הוצרך היצר לפתותם בטענת מצוה רק למלאות תאוותם כפשוטו, הנה זאת שמענו ממליצות דברי התורה להזהר מתרמית היצר ולשקול בפלס ומאזני צדק, איזה ענין הנרצה עפ"י התורה, עכ"ל. ועיי"ש גם בפ' מטות. ועיין גם בסה"ק תפארת שלמה בפ' פנחס (דף ק"ב ע"ד) מה שהביא מהס' מקדש מלך (פ' תזריע דף ס"ו) וז"ל, והן כי אמת הוא שהניצוצות הם בקליפות נוגה מעורבת טוב ורע כו'. ושוב מביא שם מהס' באר מים חיים פ' לך, וז"ל, אכן הידוע מדברי האר"י ז"ל מה שפי' בסוד רגליה יורדת מות, כי רגלי הקדושה הם היורדים לתוך הקליפות כו' כידוע המעשה **מהבעש"ט ז"ל**, פ"א לא היה רוצה להיות משובתי שבת בעיר אחת מפני כי ראה ברוח קדשו כי הניצוצות רבו מאד בעיר הזאת, והיה ירא לנפשו לבל יהיה להם אחיזה בו להפרידו מקדושתו הגדולה, כי לגודל מעלתו היו רודפים אחריו ביותר עצמו מספר כדי להעלותם, לזאת היה צריך שמירה יותר להנצל מהם

ביהמ"ד הגדול "היכל אברהם צבי" נזה אחיעזר
בנשיאות מורנו הגרי"י ווייס שליט"א גאב"ד נזה אחיעזר

מזל"א טבא וגדא יאה

הננו בזאת לשגר ברכותינו המאליפות למע"כ ידידנו היקר והנכבד
הרב אברהם שימל שליט"א חתן רבינו הגה"צ גאב"ד זצ"ל

ובנו הר"ה ג' רבי **מנחם שימל שליט"א**
רב ביהמ"ד רמח"ל הר נוף ומח"ס שלמי מנחם
לרגל שמחת הולדת הנכדה - הבת במז"ט

יהי רצון שיזכו לראות ממנה ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אכ"ר.

מתפללי ולומדי ביהמ"ד התנהלה

מתרח חידת הדף היומי (128) =

ה' ע"ב: שני אישים בשם ניקנור נזכרו בש"ס, במכילתין (יח ע"ב) דתנאי ניקנור כו' קצצו בהונות ידיו ורגליו כו', וכן ניקנור שנעשו ניסים לדלתותיו (יומא לח, א). ושערי ניקנור שבביהמ"ק על שמו נקרא ששם היה המצורע מכניס בהונות ידיו כדי ליטהר כמ"ש פסחים (פ"ה ע"ב).

פתרון החידה לפ' בלק - ויאמר אליו בלק **לך** נא וגו' (כז, יג).

בג' מקומות בתנ"ך כתוב **"לך"** והכוונה **"לכה"** מלשון הליכה. בתורה, בפרשתינו אמר כן בלק מלך מואב כדכתיב (כז, יג) ויאמר אליו בלק **לך** נא וגו'. בנביאים, בפרשת פילגש בגבעה אמר כן איש הלוי לעזרו כדכתיב (שופטים יט, יא) ויאמר לעזרו **לך** ונקרבה וגו'. בכתובים, אמר כן מלך יהודה כדכתיב (יה"כ כה, יז) ויועץ אמציה וגו' **לך** נתראה פנים וכו' במנחת שין. © כל הזכויות שמורות למחבר

גמ"ח כלי עבודה "אביה" (שיפון ו)
רוב כלי העבודה: פטישון, רתכת, דיסק, מקדחות, מברגות, וכיו"ב חדש!!! מכשיר קוננו 'יעוץ וליזוי מקצועי חינום!'
טלפון: 03-6780673 או 054-2149883 (שלמה)